

Bos- en heidebrandbestrijding op de Veluwe

A. Heynen
Commandant Brandweer, Apeldoorn

Inleiding

De zomer van 1976 zal voor iedereen, die zich met het beheer van onze natuurgebieden bezig houdt, nog lang een dreigende klank houden. Het was na 1959 en in mindere mate ook na 1970 niet meer voorgekomen, dat de situatie zo extreem brandgevaarlijk was, dat bijna elke beginnende brand snel tot een loeiend inferno dreigde uit te groeien. Vooral ook omdat naast het uitzonderlijk droge weer vaak een vrij straffe oostenwind optrad, waardoor brandgangen en wegen, anders vaak natuurlijke barrières tegen het vuur, nauwelijks meer betekenis leken te hebben.

Ik heb deze zomer vliegvlam over meer dan 100 meter weg en brandgang zien "springen", het vuur als een wals door de kronen zien gaan, met snelheden van tientallen kilometers per uur. Tegenover dit natuurgeweld lijkt het inzetten van mensen met schoppen en vuurwapens, van brandweerwagens met waterstraaltjes nutteloos. En toch is het weer gelukt. Ook al zijn de zwartgebrande gebieden groter dan anders, tot echte catastrofes is het niet gekomen. Dank zij de enorme inzet van veel brandweermaterieel, militairen en vrijwilligers, kon elke brand toch steeds weer worden geblust, vóórdat Lüneburgerheide-achtige toestanden gingen ontstaan.

Natuurlijk is de bos- en heidebrandbestrijding vatbaar voor veel verbetering. Ook de brandweer zit, wat dat betreft niet stil. Hoewel er in Nederland op dit gebied bepaald wel accentverschillen zijn, lijkt het mij nuttig, een inzicht te geven in de ontwikkeling van de bos- en heidebrandbestrijding op de Veluwe, omdat hier toch een aantal tendensen aanwezig zijn, die ook landelijke parallellen hebben.

Organisatie

In de gemeentewet wordt de zorg voor de brandbestrijding, dus ook in bos- en heide, opgedragen aan de gemeenten. Daarnaast zijn de beherende instanties van de terreinen gehouden "als een goed huis-

vader" de zorg voor de brandveiligheid mede te dragen. In het Veluws Bosbrandweer Comité (VBC), een Stichting, die oorspronkelijk de gehele bos- en heidebrandbestrijding coördineerde, is er van deze partijen dan ook een personele en financiële inbreng.

Naarmate de gemeentelijke brandweren de beschikking kregen over meer en beter materieel, zoals geschikte tankautospuiten, is de daadwerkelijke brandbestrijding steeds meer bij de brandweren komen te liggen. Uiteindelijk heeft dit geresulteerd in de opheffing van de meeste speciale bosbrandweergroepen en materieel-depôts; de overgebleven groepen zijn nu te vergelijken met bedrijfsbrandweren. Zij worden in stand gehouden en gefinancierd door de bosbeheerder/eigenaar.

Deze gang van zaken leidde ertoe, dat het "VBC" nu nog voornamelijk actief is op het gebied van het ontdekken en melden van branden en verder waar mogelijk steun verleent bij de aanschaf van het bovengemeentelijke speciale materieel zoals verbindings- en verkenningvoertuigen. Daarnaast doet zij dienst als gespreksplatform tussen de gemeenten, boscijneraren, militaire instanties.

Voor de repressieve brandbestrijding is de Veluwe verdeeld in een viertal verzorgingsgebieden, met meldingscentrales in Apeldoorn, Arnhem, Ede en Harderwijk. Hierbij treedt de meldingscentrale van Apeldoorn als "hoofdboekhouder" op, om bij zeer grote branden een goed overzicht te hebben van het totale nog inzetbare materieel. Nu de brandweer zich organiseert tot grotere verbanden, de Regionale Brandweren, zijn de grenzen van deze verzorgingsgebieden zo goed mogelijk aan deze ontwikkeling aangepast.

De melding

In de brandgevaarlijke periode worden op de Veluwe 18 brandtorens bezet, die een peiling kunnen maken van waargenomen rookverschijnselen, en deze doorgeven aan hun meldingscentrale. Omdat de afstanden in het terrein vaak moeilijk zijn te

Concentreren van de blusaanval.
Foto: Apa-foto

schatten, wordt de plaats van de brand zo mogelijk met een peiling van een tweede toren bepaald (kruispeiling). Hoewel dit systeem meestal bevredigend werkt, zijn er toch enkele duidelijke nadelen:

1 Er bestaat nauwelijks inzicht in de aard en de omvang van de waargenomen brand.

2 De plaats kan meestal niet nauwkeuriger dan op 500-1000 meter worden bepaald. Deze afwijking leidt tot vertraging, vooral als het gebied doorsneden wordt door rasters of autosnelwegen. Daarom is medio 1976 begonnen met een proef met vliegtuigsurveillance.

Bemand door een beroepsvlieger en een ervaren brandweerman, wordt voortdurend met één of twee vliegtuigen op ca. 500 meter boven de Veluwe gepatrouilleerd, waarbij eventuele beginnende branden per radio middels kaartcoördinaten aan de meldingscentrale worden doorgegeven. De route(s) en dus de omlooptijden worden afhankelijk van het zicht vastgesteld, om een volledige bewaking te garanderen. Bij slechter zicht en/of zeer brandgevaarlijk weer wordt daarom een tweede vliegtuig ingezet, om een aanvaardbare omlooptijd (de tijd, die verloopt tussen twee controles van hetzelfde punt) te verkrijgen. Deze tijd varieert tussen 8,5 en 20 minuten.

In 1977 wordt deze proef voortgezet om een antwoord te kunnen geven op de vraag of met vliegtuigsurveillance kan worden volstaan of dat inschakeling van een aantal of alle torens noodzakelijk of gewenst is.

Uit de nu ter beschikking staande gegevens, is ge-

bleken dat het vliegtuig uiterst nuttig werk doet, doordat het een veel exactere plaatsbepaling en een goed inzicht van de aard en omvang van de brand kan geven.

De eerste inzet

Door de meldingscentrale wordt na ontvangst van een brandmelding een eerste inzet bepaald. Rekening houdend met de gegevens van de melding, de noodzakelijke rijtijd en de weersomstandigheden, worden één of meer van de dichtstbijzijnde brandweerkorpsen gealarmeerd en naar de opgegeven plaats gestuurd.

Nadat de tankautospuiten bij de plaats van de brand zijn aangekomen, kan het "nader bericht" per mobilfoon aan de meldingscentrale worden doorgegeven. Dit "nader bericht" moet naast gegevens over de brand zelf, ook een opgave van de eventueel noodzakelijk geachte versterking bevatten.

Daarnaast kan de meldingscentrale, wanneer deze bekend is, tevens de beheerder van het terrein waarschuwen, zodat deze ter plaatse contact kan opnemen met de aanwezige brandweer.

Juist door de aanwezigheid van veel en goed materieel op de Veluwe, een snelle en nauwkeurige brandmelding en inzet van de korpsen, is het mogelijk gebleken, vrijwel alle branden in de kiem te smoren.

Bij de 37 bosbranden, die in 1976 in de gemeente Apeldoorn voorkwamen, bleek maar in drie gevallen extra versterking noodzakelijk.

Ondanks de zeer gevaarlijke situatie, bleef het ge-

middeld verbrand oppervlak beperkt tot 0,75 ha, dus nauwelijks meer dan het gemiddelde in nattere jaren.

Bestrijding van grotere branden

Blijkt uit het "nader bericht", dat meer mensen en materieel noodzakelijk zijn, dan zal de meldingscentrale deze versterking zo snel mogelijk naar de plaats van de brand dirigeren.

Omdat nu veel meer brandweervoertuigen worden ingezet, zal nu ook een commandopost ter plaatse moeten worden ingericht. Hiervoor kan de meldingscentrale een beroep doen op de commandoverbindingswagen, die bestaat uit een commandoruimte en een verbindingsruimte, van waaruit nu ter plaatse de contacten met de blusvoertuigen, de terreinbeheerders en de overige hulpverleners, b.v. de militairen en de politie kunnen worden onderhouden.

Bovendien kan een beroep worden gedaan op een heli-copter van de vliegbasis Deelen die vooral bij de verkenning van grote branden van enorm grote waarde is gebleken. De leiding van de brandbestrijding blijft berusten bij de plaatselijke commandant van de brandweer of de commandant van de Regionale Brandweer. Als de gegevens van de verkenning op de stafkaarten zijn verwerkt, wordt een strategie bepaald, die vrijwel altijd bestaat uit het concentreren van de blusaanval op het vuurfront be-

neden de wind, omdat verplaatsing hiervan het snelst is, waarna de overige sectoren aan de beurt komen. Ook het probleem van de bluswatervoorziening moet worden opgelost, om de tanks zo snel mogelijk weer te kunnen vullen.

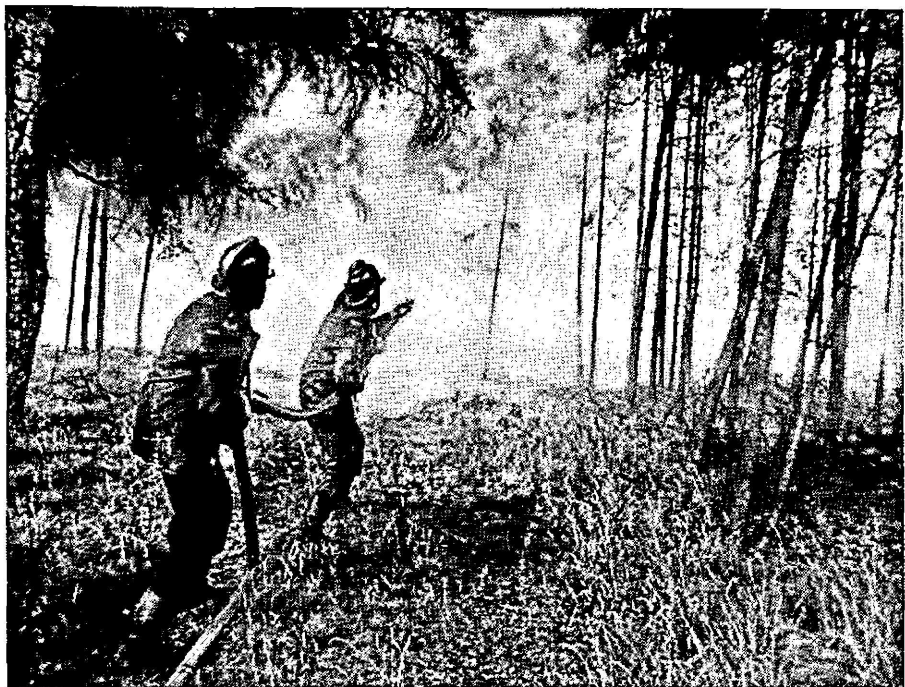
Voor al bij zeer grote bosbranden, zal ook het aantal blusvoertuigen dermate groot worden, dat het noodzakelijk kan zijn meerdere verbindingsvoertuigen in te schakelen, om de berichten snel te kunnen doorgeven en het dichtslibben van het kanaal te voorkomen.

Daarom wordt er nu aan gewerkt om elke meldingscentrale uit te rusten met een commandoverbindingswagen en een verkenningsvoertuig met wat uitgebreidere verbindingsmogelijkheden.

Verdere maatregelen

Behalve de reeds genoemde verdere uitbouw van de verbindingen, wordt er door de brandweer hard gewerkt om nog beter dan voorheen het hoofd te kunnen bieden aan grote bosbranden. Daarvan noem ik als eerste de regionalisatie. Door de grotere slagkracht en de betere coördinatie zal dit ongetwijfeld een gunstige uitwerking hebben op de brandbestrijding.

Daarnaast wordt ook het blusmaterieel steeds verder uitgebreid en verbeterd. Alleen al voor de Regionale Brandweer Oost-Veluwe zijn vijf nieuwe tankautospuiten, die speciale voorzieningen krijgen

Het probleem van de bluswatervoorziening moet worden opgelost.
Foto: Apa-foto

voor de bestrijding van bos- en heidebranden, in opbouw voor een totaalbedrag van bijna 1 miljoen gulden. Maar ook door de beherende instanties zal het nodige moeten worden gedaan. Alleen het maken van brandsingels en brandgangen is niet voldoende.

Nu al dan niet met Rijkssubsidie, overal gewerkt gaat worden aan beheersplannen voor onze bossen, zou ik er sterk voor willen pleiten, hierin veel aandacht te geven aan een betere ontsluiting voor brandweervoertuigen en, zo mogelijk nog belangrijker, het maken van een goede bluswatervoorziening.

Wanneer een goede watervoorziening middels brandkranen ontbreekt, of op te hoge kosten zou stuiten, kan deze bestaan uit open bluswatervijvers,

gesloten reservoirs of geboorde putten.

Evenals dit bij bouwplannen voor bedrijven en instellingen gebeurt, zouden deze beheersplannen in overleg met de brandweer kunnen worden opgesteld. Dit zou als bijkomend voordeel kunnen opleveren, dat de contacten tussen de brandweer en de beherende instanties van onze natuurgebieden, die nu vaak wat minder frequent zijn, opnieuw zouden worden aangehaald. Want ook dat lijkt mij noodzakelijk.

Brandveiligheid is een samenspel van de techniek en de betrokken mensen. De mensen in het veld en van de brandweer kunnen samen veel doen aan een verdere verbetering van de brandbestrijding.

De heer G. W. Hommes 70 jaar

Het staat altijd in het Nederlands Bosbouw Tijdschrift: "zaken betreffende abonnementen en levering van losse nummers en publikaties aan G. W. Hommes, Bern, Zweerslaan 7, Arnhem". De meeste lezers zullen er overheen lezen, niet wetend of niet beseffend wat de administratie van "het Tijdschrift" eigenlijk inhoudt. Maar het vlekkeloos bijhouden van de ledenadministratie, de abonnementen, alle betalingen en niet te vergeten de jaarlijkse begroting, balans en verlies- en winstrekening vergt een bijzonder nauwgezette en accurate instelling.

De heer Hommes begon met deze taak na zijn pensionering bij de toenmalige Koninklijke Nederlandsche Heidemij op het hoofdkantoor in Arnhem. Op 25 maart 1967 werd Hommes gepensioneerd, per 1 januari 1967 begon hij de administratie van de Bosbouw Vereniging op poten te zetten, en dat was toen wel nodig. Veel werk is door hem sindsdien verricht. Een harde werker op de achtergrond, waar de voortdurend wisselende penningmeesters op konden en nog steeds kunnen rekenen. Want één ding is zeker, zolang Hommes administrateur van de Bosbouw Vereniging is behoeft een penningmeester zich geen zorgen te maken.

Gaarne wensen wij de heer en mevrouw Hommes, namens de Koninklijke Nederlandse Bosbouw Vereniging van harte geluk met het bereiken van de 70-jarige leeftijd van "onze" administrateur op 25 maart 1977. Moge u nog lang met elkaar in goede gezondheid blijven verkeren.

P. H. Pels Rijcken
penningmeester